

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

У статті розглядається проблема формування інноваційного потенціалу студентів вищих навчальних закладів мистецького спрямування як стержневого елемента їх фахової підготовки. На основі результатів теоретичного дослідження розкривається поняття інноваційного потенціалу як системоутворюючого компонента особистісного потенціалу майбутніх педагогів-музикантів. Обґрунтовано педагогічні умови формування інноваційного потенціалу педагогів-музикантів у процесі їх підготовки до виконання професійних функцій у системі мистецької освіти.

Ключові слова: особистісний потенціал, інноваційний потенціал, педагог-музикант, педагогічні умови.

В статье рассматривается проблема формирования инновационного потенциала педагогов-музыкантов как стержневого элемента компетенций будущего специалиста. На основе результатов теоретического исследования раскрывается понятие инновационного потенциала как системообразующего компонента личностного потенциала будущих педагогов-музыкантов. Обоснованы педагогические условия формирования инновационного потенциала педагогов-музыкантов в процессе их подготовки к выполнению профессиональных функций в системе художественного образования.

Ключевые слова: личностный потенциал, инновационный потенциал, педагог-музыкант, педагогические условия.

The concept of innovative potential of a prospective music teacher is revealed due to the results of the theoretical research. Pedagogical conditions for innovative potential development of music teachers are justified: creation of the artistic and innovative environment at a higher educational institution of art as an "incubator" for the implementation of structural and substantive components of innovative potential of music teachers: motivational and evaluative, cognitive, subject-activity and reflexive ones; providing humanistic approach by recognition of an individual value and priorities of students, giving them an opportunity to make their own choice of individual vectors in the realization of innovative potential in the process of preparation for their professional activity in the system of art education; developing positive motivational and evaluative attitude of music teachers to innovations as the basis for their successful self-realization in future professional activity; acquiring skills of reflexive analysis by prospective music teachers to analyze their own innovative activities.

Key words: personal potential, innovative potential, teacher of music, pedagogical conditions.

У контексті розвитку сучасного суспільства найважливішим завданням вищих мистецьких закладів стає формування високого рівня фахової компетентності випускників, здатних ефективно здійснювати діяльність, як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі освітньої установи. Умови професійної діяльності, в яких відбувається остаточне становлення фахівця, диктують свої вимоги до підготовки кадрів. Постійні трансформації суспільно-культурних процесів, умов праці визначають наявність інноваційного потенціалу у фахівців як найважливішого компонента особистісного потенціалу.

У науці поняття особистісного потенціалу найчастіше вживається в зв'язку з поняттям «ресурс» (іноді – «капітал»), при цьому маються на увазі інтелектуальні, особистісні, моральні, духовні та інші ресурси. У феноменологічному просторі розглядає інноваційний потенціал Ю. Власенко; як певний комплекс соціально-антропологічних якостей, що ініціюють нададаптивну активність людини та забезпечують психологічну готовність генерувати, сприймати, реалізовувати нововведення, а також вчасно відмовлятися від застарілих недоцільних способів діяльності трактує досліджуваний феномен О. Михайлова; як підґрунтя для розгортання інноваційної поведінки та інноваційної діяльності як проявів нададаптивної активності людини визначають інноваційний потенціал Е. Галанжинський, В. Ключко, О. Кузнєцова, О. Санникова та інші. Аналіз досліджень показав, що науковці розглядають особистісний потенціал як структуру, компоненти якої утворюють два взаємодіючих фактори, як-от: реальні можливості індивіда, що характеризують рівень його актуального розвитку (знання, вміння, навички, здібності, фізичні та інтелектуальні потенції); прагнення і загальна спрямованість особистості, які спираються на систему відносин і уявлень індивіда про самого себе і навколишній світ.

До проблеми формування інноваційного потенціалу вчителя зверталися такі науковці, як Н. Василенко, Ю. Галатюк, О. Гончарова, Н. Ільїна, Д. Мазоха, Н. Опанасенко, Н. Савчук, В. Сластьонін, В. Химинець та інші. Педагогічні умови як рушійні сили запуску внутрішньо-особистісних потенцій студентів розкривають у своїх дослідженнях В. Воєводін, А. Зайцева, В. Лихварь, С. Олійник, О. Побірченко, С. Щеглова, Л. Яренчук та інші.

Мета статті полягає в аналізі існуючих підходів щодо умов формування потенціалу особистості та на його основі обґрунтування педагогічних умов формування інноваційного потенціалу педагога-музиканта.

У ракурсі сучасних підходів, що пропонує педагогічна наука, в основу формування інноваційного потенціалу педагога-музиканта слід заложити гуманістичний підхід. Наукові розвідки українських і зарубіжних

учених (Г. Балл, Д. Богоявленська, І. Бех, Н. Бібік, М. Євтух, П. Кравчук, В. Кремень, В. Кудін, О. Пехота, Е. Помиткін, С. Сисоева, В. Сластьонін, А. Сущенко, О. Яковлева та інші), присвячені ідеям гуманізації професійної підготовки фахівця, здатного до реалізації власного потенціалу.

Як слушно зауважила І. Лисакова «завдання гуманізації освіти полягає в тому, щоб якомога більше людей замислилися про перспективи розвитку людини та суспільства, навчилися передбачати наслідки своїх дій». Продовжуючи думку, автор стверджує, що освіта має вчити мистецтву розуміння як іншої живої істоти, так і іншої культури, мистецтву інтерпретації, емпатійного проникнення в світ іншого, співчуття, переживання, рефлексивного мислення [5, с. 282].

Ми цілком згодні з висновками І. Лисакової, що гуманізацію освіти можна вважати процесом самовідтворення людини, обміну енергією та інформацією з навколишнім світом. Освіта в її гуманному вимірі – процес глибоко індивідуальний, що не піддається стандартизації та алгоритмізації, це діалог індивіда та всієї товщини культурних пластів. Тільки на основі гуманізації освіти можна сприяти формуванню таких людей, які зможуть подолати шлях до збалансованого розвитку суспільства [5, с. 284].

На думку Р. Євсович, гуманістичний підхід не може бути реалізований під час навчання та виховання «без гармонійного поєднання внутрішніх механізмів особистості та впливів соціального середовища, у якому розвивається особистість. Це відповідно вимагає зміни стратегії управління процесом навчання, зокрема у вищих навчальних закладах, за якою акценти переносяться на особистість як суб'єкт навчальної діяльності, а освіта у зв'язку з цим одержує нові філософські й методологічні передумови: демократизацію, індивідуалізацію, свободу творчості» [2, с. 80].

У форматі даних міркувань підсумуємо, що гуманістичний підхід складає основу комплексу педагогічних умов формування інноваційного потенціалу педагога-музиканта, оскільки спрямований на розвиток активно-творчих можливостей особистості і забезпечує зміну поглядів на характер і суть підготовки фахівців до виконання професійних функцій у системі мистецької освіти.

В обґрунтуванні умов формування інноваційного потенціалу педагогів-музикантів ми орієнтувалися на роботи авторів, які порушують проблематику інноваційності у підготовці фахівця нової формації. У педагогічному дискурсі окремі аспекти зазначеної проблеми були предметом досліджень О. Гончарової, Н. Ільїної, К. Кириленко, І. Чорней, О. Шапран та інших.

З точки зору Н. Ільїної, для успішного розкриття інноваційного потенціалу суб'єкта необхідний ряд умов, зміст яких полягає у наступному: розвиток інноваційного потенціалу педагога, орієнтованого на інноваційну діяльність, і його супровід, повинні здійснюватися на

основі компетентнісного підходу; процес розвитку інноваційного потенціалу педагога, що займається інноваційною діяльністю, повинен бути безперервний, оскільки становлення інноваційної практики – це постійно змінний процес; процес розвитку інноваційного потенціалу педагога, орієнтованого на інноваційну діяльність, відбувається за рахунок його участі в інноваційній діяльності та спеціально організованих рефлексивно-аналітичних, проектувальних і освітніх заходах (подіях); освіту педагога, що займається інноваційною діяльністю, має бути організовано як безперервний процес досягнення поставлених освітніх завдань і оформлення нових; оскільки будь-яка діяльність людини включає розв'язання завдань, саме тому доцільно організовувати супровід розвитку інноваційного потенціалу фахівця на основі вирішення ним завдань, властивих даному виду діяльності; для здійснення розвитку інноваційного потенціалу педагога необхідно формувати уявлення про образ віддаленого майбутнього, про інноваційну діяльність найближчого періоду, а також організовувати спільне проектування майбутньої діяльності і освоєння кожним педагогом знань, умінь, способів, необхідних йому для її реалізації [3, с. 54].

О. Гончарова, розв'язуючи питання підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності, пропонує такі педагогічні умови: становлення майбутнього вчителя іноземної мови як суб'єкта освітніх інновацій в процесі опанування іноземної мови (створення можливостей для самовизначення студентів щодо предмета, змісту, цілей та способів здійснення інноваційної діяльності, наявність свободи вибору в конструюванні авторських проєктів); готовність студента до подолання труднощів та стереотипів, які супроводжують утвердження нового в педагогічній практиці; наявність у майбутнього вчителя набору ресурсів для здійснення інноваційної діяльності (розвиток інноваційного потенціалу, стимулювання інноваційної активності, застосування інноваційних технологій у процесі проведення педагогічної практики в школі); своєчасна діагностика рівнів готовності майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності [1, с. 10].

Досліджуючи проблему формування готовності студентів до інноваційної виховної діяльності з молодшими школярами у процесі педагогічної практики І. Чорней зосереджується на таких педагогічних умовах, як-от: набуття студентами особистісного сенсу інноваційної виховної діяльності через усвідомлення ними цілей та значущості такої діяльності, бажання до її провадження, почуття успіху від одержаних результатів; опосередкування змісту практичної підготовки до виховної роботи – орієнтацією студентів на інноваційну діяльність, ознайомлення із передовим досвідом, використання у практичній діяльності інноваційних технологій, методів, прийомів виховання; формування умінь подолання труднощів, що супроводжують реалізацію інновацій у педагогічну

практику, – створення та розв’язання педагогічних ситуацій, надання підтримки студентам в процесі адаптації до інноваційного виховного середовища, налагодження взаємодії із суб’єктами педагогічного процесу; забезпечення особистісно орієнтованого підходу у практичній підготовці шляхом визнання індивідуальної цінності та пріоритету особистості студента, надання йому можливості вибору індивідуальної траєкторії у підготовці та проведенні виховних заходів, прояву особистісного потенціалу через індивідуалізацію та диференціацію завдань педагогічної практики [6].

О. Шапран теоретично обґрунтувала та здійснила апробацію системи інноваційної підготовки майбутнього вчителя в умовах навчально-науково-педагогічних комплексів, у якій домінують позицію посідають: сприятливий інноваційно-психологічний клімат (мотиваційно-рефлексивний аспект інтеграції); координація дій усіх складових комплексу в системі неперервної ступеневої підготовки майбутнього вчителя (координаційний аспект інтеграції); визначення функцій і механізмів управління інноваційною підготовкою майбутнього вчителя в умовах педагогічного комплексу (управлінський аспект інтеграції); вдосконалення організаційно-методичного забезпечення інноваційного розвитку ННПК (організаційно-методичний аспект інтеграції); створення економіко-матеріальної бази комплексу та кадрових основ інтеграції (кадрово-економічний аспект інтеграції); упровадження інноваційних педагогічних технологій у процес підготовки фахівців у ННПК (технологічний аспект інтеграції); педагогічний моніторинг інновацій в умовах ННПК (моніторинговий аспект інтеграції); наукові підходи до організації інноваційної підготовки в педагогічному комплексі (дослідницький аспект інтеграції) [7, с. 6].

У контексті нашого дослідження суттєвого значення набуває дисертаційна робота К. Кириленко, у якій автор основними і найбільш ефективними організаційно-педагогічними умовами формування інноваційної культури майбутнього фахівця культурології у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі вважає: спрямованість навчально-виховного процесу на підвищення рівня загальної культури та морально-етичних якостей студентської молоді; створення інформаційного простору сучасного інноваційного соціокультурного знання, залученого для сприяння розвитку інноваційного потенціалу майбутніх культурологів на основі синергетичної парадигми фундаментальності науки і освіти; формування інноваційно-діяльнісного середовища, спрямованого на розвиток інноваційних знань, інноваційного способу мислення та інноваційності особистості студента; розвиток позитивного мотиваційно-ціннісного ставлення студента до «нового» як підґрунтя у постійному самовдосконаленні та самореалізації в процесі майбутньої професійної практики та з метою життєвого самовизначення; дидактичне забезпечення

реалізації принципу єдності змістової, процесуальної і мотиваційно-ціннісної сторін навчально-пізнавальної діяльності інноваційного характеру засобами міжпредметної взаємодії на основі ідеї емерджентності розробленню і впровадженню професійно-орієнтованих міждисциплінарних дидактичних комплексів [4, с. 18–19].

Отже, на основі аналізу низки наведених вище науково-педагогічних досліджень, ми обрали такі педагогічні умови формування інноваційного потенціалу педагога-музиканта: 1) створення мистецько-інноваційного середовища вищого навчального закладу мистецького спрямування як «інкубатора» для реалізації структурно-змістових компонентів інноваційного потенціалу педагогів-музикантів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, суб'єктно-операційного та рефлексивного; 2) забезпечення гуманістичного підходу шляхом визнання індивідуальної цінності та пріоритету студентів, надання їм можливості вибору індивідуального вектора у прояві інноваційного потенціалу у процесі їх підготовки до виконання професійних функцій у системі мистецької освіти; 3) формування позитивного мотиваційно-ціннісного ставлення педагогів-музикантів до інноваційності як підґрунтя їх успішної самореалізації в процесі майбутньої фахової діяльності; 4) оволодіння майбутніми педагогами-музикантами прийомами рефлексивного аналізу власної інноваційної діяльності.

У процесі дослідження з'ясовано, що педагогічні умови формування інноваційного потенціалу педагогів-музикантів забезпечують узгодженість між необхідною ефективною підготовкою майбутніх фахівців з одночасним прагненням майбутнього педагога-музиканта розвивати індивідуальний професіоналізм у виконанні професійних функцій у системі мистецької освіти.

Проведений теоретичний аналіз підтвердив актуальність проблеми формування інноваційного потенціалу педагогів-музикантів з точки зору його мистецько-педагогічної та особистісної значущості в сучасних умовах соціально-культурного розвитку. Дане дослідження не претендує на вичерпний розгляд усіх аспектів складної і різноманітної проблеми виявлення педагогічних умов формування інноваційного потенціалу педагогів-музикантів у процесі фахової підготовки. На нашу думку, детальнішого вивчення потребує питання використання інформаційних технологій у формуванні інноваційного потенціалу студентів вищих мистецьких навчальних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарова О. А. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. А. Гончарова ; Ін-т вищ. освіти АПН України. – К., 2008. – 20 с.
2. Євсович Р. В. Гуманізація та гуманітаризація вищої освіти в Україні:

- історичний аспект [Електронний ресурс] / Р. В. Євсович // *Духовність особистості*. – 2012. – Вип. 5. – С. 79–87. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2012_5_12
3. Ильина Н. Ф. Развитие инновационного потенциала образовательного учреждения [Електронний ресурс] / Н. Ф. Ильина // *Вестник Томского гос. пед. ун-та*, 2009. – № 5(83). – с. 53–56. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-innovatsionnogo-potentsiala-obrazovatel'nogo-uchrezhdeniya>
 4. Кириленко К. М. Теоретичні і методичні основи формування інноваційної культури майбутніх культурологів у вищому навчальному закладі : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Кириленко Катерина Михайлівна; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – Київ, 2015. – 471 с.
 5. Лисакова І. Філософія освіти: гуманістичний вимір [Електронний ресурс] / І. Лисакова // *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. – 2012. – № 6(2). – С. 279–284. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2012_6\(2\)_42](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2012_6(2)_42).
 6. Чорней І. Д. Формування готовності студентів до інноваційної виховної діяльності з молодшими школярами у процесі педагогічної практики: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.07 – теорія і методика виховання / Чорней Ірина Дмитрівна ; Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2012. – 19 с.
 7. Шапран О. І. Система інноваційної підготовки майбутнього вчителя в умовах навчально-науково-педагогічних комплексів: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / О. І. Шапран ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2008. – 40 с.